

Uudet anarkistit

David Graeber

tammi-helmikuu 2002

On tuskin toista aikakautta, jolloin intellektuellien ja aktivistien, vallankumouksen teoreetikoiden ja toteuttajien, välillä on ollut yhtä syvä kuilu. Ihmiset, joiden kirjoitukset ovat kuin olemattomien yhteiskunnallisten liikkeiden ohjelmajulistuksia, vaikuttavat hämmentyneiltä, elleivät kammoksuvilta, kun todellisia liikkeitä syntyy ympäri maailmaa. Tilanne on erityisen irvokas liittyen liikehdintään, joka on avannut miljoonille ihmisille täysin uudenlaisia mahdollisuuksia. Liikehdintään, jota kutsutaan ”globalisaation vastaiseksi”, vaikkakin ilman hyvää syytä. Suhtautumisen takana voi hyvinkin olla New York Timesin kaltaisiin lähtökohtaisesti vihamielisiin lähteisiin luottaminen, tai silkkä tietämättömyys. Edistyksellisissä julkaisuissa ilmestyvät tekstitkään eivät kuitenkaan vaikuta huomioivan olennaista, tai ohittavat liikkeissä toimivien näkökulmat.

Antropologina ja erityisesti liikkeen radikaaliin, suoraan toimintaan keskittyvään osaan kuuluvana aktivistina luulen pystyväni oikaisemaan aiheeseen liittyviä yleisiä väärinkäsityksiä. Viesintuojaa tuskin tullaan kuitenkaan kiittelemään. Luulen, että keskeinen syy epäröivään suhtautumiseen on monien radikaaleiksi itsensä mieltävien kyvyttömyys myöntää tavoitteidensa liberalistista ydintä: yksilönvapauksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämistä pyrkimättä kuitenkaan todella horjuttamaan valtaa käyttäviä instituutioita: valtiota ja pääomaa. Lisäksi monille vallankumouksellisesti suuntautuneille on vaikeaa hyväksyä, että radikaali politiikka tällä hetkellä ammentaa elinvoimaa juuri anarkismista. Tämä väheksyty ja torjuttu aate täytyy ottaa huomioon, jotta nykyiseen liikehdintään voi suhtautua vakavasti.

Vaikka olen anarkisti, ei mielestäni ole olennaista pohtia, kuinka suuri osa liikkeestä todella pitää itseään anarkisteina ja miten se tulisi ymmärtää.¹ Hallinnan oikeutuksen kyseenalaistava ja valtiovallan konkreettisesti haastava suora toiminta, joka luo mahdollisuuksia vaihtoehtoisille toimintatavoille on elimellisesti kytköksissä libertarismien traditioon. Anarkismi on liikkeen sydän, sen sielu: alkulähde suurimmalle osalle sen tuoreutta ja elinvoimaa. Keskityn siis mieluummin kolmeen keskeiseen väärinkäsitykseen: mitä ”globalisaation” vastustaminen meille tarkoittaa, mikä on suhteemme ”väkivaltaan” sekä väitteeseen, että toimintamme taustalla ei ole johdonmukaista ideologiaa. Lopuksi ehdotan tapoja, joilla intellektuellit voivat tarkistaa ajatteluaan suhteessa liikkeeseen.

¹ On aktivisteja, jotka juuri avoimuuden ja lahkoistumisen välttääkseen eivät mielellään kutsu itseään anarkisteiksi.

Globalisaatioliike?

”Globalisaation vastainen liikehdintä” on yhdysvaltalaisen median luoma käsite: aktivistit eivät ole missään vaiheessa kokeneet sitä omakseen. Jos liikkeen voi sanoa suuntautuvan jotakin vastaan, on kyse uusliberalismin vastustamisesta. Uusliberalismi tässä yhteydessä voidaan määritellä markkinafundamentalismiksi, tai pikemminkin markkinastalinismiksi, jonka mukaan ihmiskunnan historiallisella kehityksellä on vain yksi mahdollinen suunta. Tähän suuntaan johdattavat ekonomistit ja korporaatioiden edustajat, joille tulee asteittain siirtää kaikki valta, joka ennen kuului edes nimellisesti demokraattisille instituutioille: tulevaisuudessa vallan tulee siis keskittyä kansainvälisiin sopimuksiin perustuville organisaatioille, jotka eivät ole edustuksellisia, kuten IMF, WTO tai NAFTA. Argentiinassa, Virossa tai Taiwanissa uusliberalismin vastustamisesta voitaisiin puhua suoraan. Yhdysvalloissa puhetapa on kuitenkin aina ongelma. Kuppallinen media lienee täällä planeetan poliittisesti yksiaänisin: uusliberalismi on kaikki, mitä on. Tästä seuraa, ettei sitä sovi nimetä. Kysymykset voidaan muotoilla vain propagandistisen käsitteistön, kuten ”vapaakaupan” ja ”vapaiden markkinoiden” puitteissa. Amerikkalaisilla aktivisteilla on pulma: jos uusliberalismi-sanana käyttämistä pamfletissa tai tiedotteessa edes ehdotetaan, nousee äläkkä: syytöksiä ulossulkevasta ja elitistisestä kielenkäytöstä esitetään välittömästi. On siis ollut syytä kehittää erilaisia vaihtoehtoisia ilmaisuja. Kutsumme itseämme ”globaalien oikeudenmukaisuuden liikkeeksi” tai ”korporativistisen globalisaation” vastustajiksi. Käsitteet eivät ole kovin elegantteja tai tarkkoja, ja kokouksissa kuuleekin puhujien käyttävän ”globalisaatioliikettä” ja ”globalisaation vastaista liikettä” käytännössä synonyymeinä.

”Globalisaatioliike” on kuitenkin sopiva nimi. Mikäli globalisaatio käsitetään valtioiden rajojen häivyttämisenä ja vapaan liikkuvuuden edistämisenä, vaikuttaa selvältä, että liike itsessään on sekä globalisaation tuote, että vahvasti sen kannalla. Samaa ei voi sanoa IMF:stä tai WTO:sta. Kansainvälinen People’s Global Action (PGA) -niminen verkosto lähetti ensimmäiset toimintakutsut J18:n ja N30:n globaaleille protestipäiville. Jälkimmäinen oli ensimmäinen kutsu WTO:n Seattlen kokouksen 1999 vastaisiin protesteihin. PGA taas sai alkunsa Chiapasin sademetsissä elokuussa 1996 International Encounter for Humanity and Against Neoliberalism -liikkeessä ja syntyi ”kaikkien maailman kapinallisten toimesta”, kuten Subcomandante Marcos sanoi. Ihmisiä saapui joukoittain yli 50 maasta zapatistien hallitsemaan La Realidadin kylään. ”Mannertenvälisen vastarinnan verkoston” idea esitettiin La Realidadin toisessa julistuksessa: ”Me ilmoitamme muodostavamme kollektiivisen verkoston yhdistämään kaikkia paikallisia kamppailuja: mannertenvälisen vastarinnan verkoston uusliberalismia vastaan, mannertenvälisen vastarinnan verkoston ihmisyden puolesta”:

Olkoon se verkosto niille, joita vastaan Valta on julistanut sodan

Verkosto niille, jotka eivät käy vain sanoin, vaan vastarinnan ja taistelun keinoin ihmisyden puolesta uusliberalismia vastaan

Viiden mantereiden verkosto vastustamaan kuolemaa, jota Valta meille tarjoaa.²

Julistus teki selväksi, ettei kyseessä ollut organisoiva rakenne: ”sillä ei ole keskushallintoa tai päätöksentekoa, sillä ei ole keskusjohtoa tai hierarkiaa. Olemme verkosto, jokainen meistä, joka käy vastarintaan.”

² Subcomandante Marcos luki julistuksen ensimmäisessä mannertenvälisessä kokouksessa 3. elokuuta 1996. Se on luettavissa teoksesta *Our Word is Our Weapon: Selected Writings*. Juana Ponce De Leon (toim.). New York 2001.

Seuraavana vuonna eurooppalaiset zapatistiliikkeen tukijat Ya Basta! -ryhmissä järjestivät kokouksen Espanjassa. Siellä laajasti verkostoituneen liikkeen ajatusta kehitettiin eteenpäin: PGA perustettiin lopulta Genevessä helmikuussa 1998. Anarkistiryhmien sekä Espanjasta, Britannias- ta ja Saksasta tulevien radikaalien ammattiliittojen lisäksi siihen kuului alusta asti moninaisia ryhmittymiä: gandhilaisten sosialistimaanviljelijöiden liitto Intiasta, indonesialaisten ja srilanka- laisten kalastajien yhdistyksiä, Argentiinan opettajien ammattiliitto, alkuperäiskansojen yhteis- öjä, kuten Uuden-Seelannin maorit ja Ecuadorin kunat, Brasilialaisten maattomien työläisten liike, paenneiden orjien yhteisöjen muodostama verkosto Etelä- ja Keski-Afrikasta, sekä monia muita. Pohjois-Amerikan edustus koostui pitkään lähinnä Kanadan postityöläisten liitosta, joka toimi myös PGA:n kommunikaatiokeskuksena, kunnes internet ja Montrealissa toimiva anarkis- tiverkosto CLAC pitkälti korvasivat sen.

Kuten liikkeen alkuperä, ovat myös sen tavoitteet luonteeltaan kansainvälisiä. Esimerkiksi italialaisen Ya Basta! -ryhmän kolmen kohdan ohjelma esittää universaalia perustuloa, globaalia kansalaisuutta, vapaan liikkuvuuden turvaamista ja teknologioiden vapaata hyödyntämistä. Jäl- kimmäinen tarkoittaisi käytännössä patenttioikeuden rajoittamista (oikeuden, joka itsessään on erittäin salakavala taloudellisen protektionismin muoto). ”Kukaan ei ole laitton” sloganista tunnet- tu vapaata liikkuvuutta ajava No Borders -verkosto on järjestänyt viikkoja kestäneitä leirejä – luo- van vastarinnan laboratorioita – Puolan ja Saksan sekä Ukrainan rajoilla, Sisiliassa sekä Espanjan Tarifassa. Aktivistit ovat muun muassa esiintyneet rajavartijoina, rakentaneet venesiltoja Oder- joen yli ja tukkineet Frankfurtin lentokentän kokonaisella sinfoniaorkesterilla protestoidakseen maahanmuuttajien palautuslentoja vastaan. (Lufthansan ja KLM:n lennoilla palautettavia on tu- kehtunut hengiltä). Tämän kesän leiri on suunnitteilla Strasbourgiin, Schengen-tietojärjestelmän päämajaan. Schengenin tietojärjestelmä on tarkkailun ja hallinnan mahdollistava tietokanta, jol- la on kymmeniä tuhansia pisteitä Euroopassa. Sitä käytetään siirtolaisten ja aktivistien, tai kenen vain halutaan, seuraamiseen.

Nykyään aktivistit pyrkivät yhä enemmän kiinnittämään huomiota uusliberaalin ”globalisaa- tion” todelliseen luonteeseen: pääoman ja kulutustavaroiden liikkuvuuden lisääntymiseen samal- la kun ihmisten, informaation ja ajatusten virtoja pyritään rajoittamaan yhä tiukemmin. Yhdys- valtojen rajavartiosto on lähes kolminkertaistunut kooltaan NAFTA:n hyväksymisen jälkeen. Tä- mä ei ole edes yllättävää: mikäli valtaosaa ihmisistä ei olisi mahdollista sulkea köyhyyden saa- rekkeisiin, ei Niken tai The Gapin olisi järkevää siirtää tuotantoaan niihin. Vapaan liikkuvuu- den toteutuminen johtaisi koko uusliberaalin projektin romahtamiseen. Kun nykyään puhutaan valtioiden ”itsenäisyyden” heikkenemisestä, on hyvä pitää mielessä, että kansallisvaltioiden kes- keisin saavutus viime vuosisadalla oli raskaasti vartioitujen muurien verkoston muodostaminen ympäri maailman. Me taistelemme juuri tätä kansainvälisen hallinnan järjestelmää vastaan, ai- don globalisaation puolesta.

Valtiollisen väkivaltakoneiston ja uusliberaalin politiikan lähtökohtaisen riippuvuuden lisäk- si juuri nämä kytkökset ovat käyneet yhä keskeisemmiksi analyysissamme, samalla kun itse olemme kohdanneet yhä rajumpia tukahduttamisyrityksiä valtiovallan toimesta. Euroopassa ra- jojen merkitys on korostunut IMF:n Prahan kokouksen ja sitä seuranneen Nizzan EU-kokouksen myötä. Quebec Cityn FTAA-huippukokouksen aikaan koettiin yhdessä yössä rajojen luonteen muutos. Aikaisemmin valkoisille ihmisille näkymättömät, olemattomat viivat materialisoituivat suojamuureiksi hallitsijoille, joilla pyrittiin estämään ”globaalien kansalaistensa” mahdollisuudet vedota heihin. Kaupungin keskustan halkaiseva kolmen kilometrin pituinen muuri, joka oli pysty- tetty suojaamaan valtionjohtajia kansalaisiltaan, symboloi täydellisesti uusliberalismin konkreet-

tisia inhimillisiä seuraamuksia. Muurin kaataminen, johon osallistui pihdein ja kiipeilykoukuin varustautuneen mustan blokin lisäksi väkeä työläisistä alkuperäisasukkaisiin, oli eräs liikkeen vaikuttavimpia hetkiä.³

Nykyisen liikkeen ja aikaisemman internationalismin välillä on samankaltaisuuksistaan huolimatta eräs keskeinen ero: siinä missä perinteinen internationalismi yleensä levitti länsimaisia järjestäytymisen muotoja muuhun maailmaan, tämän hetken liikehdinnässä virta on kulkenut ennen kaikkea vastakkaiseen suuntaan. Liikkeen toimintatavoista moni, ellei jopa suurin osa (kuten väkivallaton, kansalaistottelemattomuuteen perustuva joukkokamppailu vastarinnan muotona), on peräisin globaalista etelästä. Pitkässä juoksussa tämä voi hyvinkin osoittautua sen kaikkein radikaaleimmaksi piirteeksi.

Pellejä ja miljardöörejä

Kaupalliselle medialle sana ”väkivaltainen” on kuin mantra: sitä toistetaan uskollisesti, kun suuren mittakaavan toimintaa on tapahtunut. ”Väkivaltainen mielenosoitus”, ”väkivaltaista vastarintaa”, ”poliisi ratsasi väkivaltaisten mielenosoittajien päämajan”. Jopa mellakka -sanan yhteyteen halutaan kuin varmuuden vuoksi lisämääre ”väkivaltainen”. Yleensä ilmaisia tarvitaan, kun selkeällä kielellä kirjoitettu kuvaus tapahtumista voisi synnyttää vaikutelman, että ainoastaan poliisi todella käyttää väkivaltaa. Siitä huolimatta, että kahden vuoden yhä militanttimman toiminnan jälkeen on mahdotonta löytää ketään, jota mielenosoittajat olisivat todella vahingoittaneet, Yhdysvaltojen media tekee tätä luultavasti kaikkein eniten. Nähdäkseni vallanpitäjiä todella häiritsevä tekijä liikkeessä ei olekaan sen ”väkivaltaisuus”, vaan juuri sen puuttuminen. Vallankumouksellinen liike, joka ei nojaa perinteisiin aseellisen vastarinnan muotoihin on hallituksille vieras uhka.

Uudenlaisia toiminnan muotoja haetaan täysin tietoisesti. Kun joskus näytti siltä, että kyltti kädessä marssimisen vaihtoehtoina ovat vain gandhilainen väkivallaton vastarinta tai täysimittainen kansannousu, on nyt usean ryhmän piirissä lähdetty kartoittamaan uudenlaista aluetta näiden toimintamallien katveesta. Liikkeessä pyritään kehittämään vastarinnan uutta ”kielioppia” yhdistelemällä katuteatteria, festivaalia ja toimintapoja, joita paremman ilmaisun puutteessa täytynee kutsua väkivallattomaksi sodankäynniksi. Väkivallattomuus on tässä muun muassa mustan blokin tapaista toimintaa, missä ihmisten vahingoittamista vältetään. Esimerkiksi Ya Basta! on kuuluisa tute bianche -valkohaalaritaktiikastaan: ihmiset ovat pukeneet runsaasti pehmustetta (materiaalivalinnat vaihtelevat vaahtomuovista kumiankkamaisiin kelluntavälineistöihin), kypärät ja kemikaalinkestävät valkoiset potkukuput. Naurettavan näköiset asut saavat ihmiset vaikuttamaan sarjakuvahahmoilta: vääristyneen muotoisilta, typeriltä, kömpelöiltä ja lähes kuolemattomilta, kun joukko tunkeutuu poliisimuurin läpi. Koominen efekti vain korostuu, kun naamiasasuiset hahmot hyökkäävät poliisia vastaan ilmapalloilla ja vesipyssyillä, tai Prahan ”pinkin blokin” keijukaiset kutittavat poliisia pölyhuiskilla.

Yhdysvaltalaisissa puoluekokouksissa Miljardöörit Bushin (tai Goren) puolesta -ryhmän jäsenet pukeutuivat karikatyyrimäisiin smokkeihin sekä ilta-asuihin ja kiertelivät poliisirivistöjä kiitellen heitä ja tunkien leikkirahatukkoja virka-asujen taskuihin. Kukaan ei loukkaantunut vähäisimmästäkään määrin. Elleivät sitten poliisit joutuneet käymään kriisiavussa pukuväkeä pahoinpidelyään. Vallankumouksellinen Anarkistinen Pelleblokki pyöräili sirkuspyörillä värikkäissä peruukeissa ja poliisien yllätykseksi hyökkäili toistensa (sekä miljardöörien) kimppuun. Heidän iskulauseensa olivat loistavia: ”Demokratia? Ha ha ha!”, ”Yhdistynyttä pizzaa ei voida päihittää”,

³ Muurin kaatamiseen osallistuminen oli eräs allekirjoittaneen elämän riemastuttavimmista kokemuksista.

”Hey ho, hey ho—ha ha, hee hee!” kuten myös sellaiset metahuudot kuin ”Kutsu! Vastaus! Kutsu! Vastaus!” ja jokaisen suosikki ”Kolmen sanan iskulause! Kolmen sanan iskulause!”.

Quebec cityssä valtava keskiaikaistyylinen katapultti sinkosi pehmoleluja FTAA:ta kohti. Historiallisia sotatekniikoita on pyritty hyödyntämään väkivallattomaan, mutta militanttiin vastarintaan: peltastit ja hopliitit olivat paikalla. Myös roomalaistyylisten kilpimuurien hyödyntämistä on kehitetty. Kulkuväylien tukkimisesta on tullut oma taiteenlajinsa. Langasta kudottu tiheä verkko estää risteyksen käytön kokonaan, moottoripyöräpoliisit jäävät nalkkiin kuin kärpäset. Liberation Puppet, valtava marionetti, voi kädet levitettynä blokata nelikaistaisen valtatiehen. Kunnan paraati taas toimii helposti liikkuvana tien tukkeena. Viime vappuna kapinalliset Lontoossa toteuttivat tosielämän Monopoli-lautaa rakentamalla kodittomille hotelleja Mayfairiin, pitivät tietovisaa kauppakadulla ja perustivat laittomia puutarhoja huolimatta rankasta saateesta ja poliisin tukahduttamistoimista. Jopa militanteimmat ryhmät, kuten Earth Liberation Front -ekosabotöörit välttivät hyvin huolellisesti henkilö- ja eläinvahinkojen aiheuttamista. Kapinan muotojen sekoittaminen tällä tavalla saa hallinnon jopa toivomaan perinteisen väkivallan paluuta. He ovat valmiita kannustamaan fasistisia katuryhmäitä väkivaltaan, jotta heidän omat toimenpiteensä kaikkia kohtaan voidaan oikeuttaa.

Tapahtumien esikuvia voisi etsiä amerikkalaisen 60-luvun uusvasemmiston stunteista ja sisiteatterista tai saman aikakauden italialaisista ”metropolitaanisista intiaaneista”, Saksan tai Italian talonvaltaustoiminnasta 70-80-luvuilla, tai vaikka Tokion lentokentän laajennusta vastustaneesta kansanliikkeestä. Minusta vaikuttaa kuitenkin siltä, että liikkeen strategiat ovat todella peräisin zapatisteilta ja muilta globaalien etelän liikkeiltä. Zapatistien kansallisen vapautuksen armeija (EZLN) on loistava esimerkki liikkeestä, jonka alkuperä on kansa, jolle ei koskaan ole tarjottu mahdollisuutta väkivallattomaan kansalaistottelemattomuuteen perustuvaan vastarintaan, mutta joka pyrkii ottamaan sen haltuun. Uusliberalismi yritetään saada paljastamaan todellinen karvansa ”kansalaisyhteiskuntaa” ja demokratisaatiota korostavan julkisivunsa sijaan. EZLN on armeija, joka pyrkii eroon armeijamaisuudestaan. On pitkään ollut julkinen salaisuus, etteivät heidän aseensa edes ole aitoja. Kuten Marcos kuvaa liikkeen kehitystä perinteisestä sissisodasta:

Luulimme, että ihmiset taistelisivat rinnallamme tai vain jättäisivät meidät huomiotta, mutta kumpaakaan ei tapahtunut: huomasimme, että nämä tuhannet, kymmenet tuhannet, sadat tuhannet ihmiset eivät halunneet liittyä meihin, mutta eivät myöskään tahtoneet meidän häviävän. He tahtoivat meidän osallistuvan keskusteluun. Tämä muutti toimintamme luonteen täysin ja johti zapatistien uudelleenmäärittämiseen, uuszapatistisiin.⁴

Nyt EZLN on armeija, jonka ”hyökkäykset” meksikolaisiin sotilastukikohtiin toteuttaa aseettomien ihmisten joukko, joka täyttää kohteen huutaen loukkauksia sotilaille. Maattomien työläisten liike (MSI) Brasiliassa on hyödyntänyt samankaltaisia strategioita valtaamalla hyödyntämättömiä maa-alueita takaisin täysin väkivallattomasti. Molemmissa tapauksissa on selvää, että kaksikymmentä vuotta aiemmin samankaltaiset strategiat olisivat johtaneet ihmisten joukkoteitoitukseen.

Anarkia ja rauha

⁴ Yvon LeBot tekemä haastattelu kirjassa Subcomandante Marcos: El Sueño Zapatista, Barcelona 1997, s. 214–5; Bill Weinberg, *Homage to Chiapas*, London 2000, s. 188.

Toimintatapojen alkuperää koskevista käsityksistä riippumatta on ilmeistä, että ne sopivat hyvin liikkeen yleiseen anarkistiseen henkeen: tavoite ei niinkään ole ottaa valtiolta haltuun kuin tehdä näkyväksi, purkaa ja osoittaa hallinnan mekanismien oikeutuksettomuus samalla, kun yhä suurempia alueita pyritään irrottamaan siitä. Tämä on kuitenkin mahdollista vain rauhan vallitessa. Itseasiassa minusta näyttää, että juuri rauha on nykyisen kamppailun keskiössä ja se tulee määrittämään koko vuosisatamme kehityskulkuja. On syytä muistaa, että 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella anarkismi oli vallankumouksellisen vasemmiston keskus, samalla kun marxilaiset puolueet sosialidemokratisoituivat kovaa vauhtia.⁵ Tilanne muuttui oikeastaan vasta ensimmäisen maailmansodan ja venäjän vallankumouksen myötä. Yleensä sanotaan, että bolshevikien menestys johti Espanjaa lukuun ottamatta anarkismin kuihtumiseen ja kommunismin nousuun. Mielestäni tapahtumat voi kuitenkin nähdä myös toisin.

1800-luvun lopulla valtaosa ihmisistä todella uskoi, että teollistuneiden valtioiden väliset sodat olivat jäämässä historiaan. Kolonialismi toki kukoisti, mutta sota Ranskan ja Englannin välillä niiden omalla maaperällä vaikutti yhtä uskomattomalta ajatukselta kuin tänä päivänä. 1900-luvun alkuun mennessä jopa passeja pidettiin barbaarisena muinaisjäänteinä. ”Lyhyt 1900-luku” (The short twentieth century) sen sijaan oli luultavasti ihmiskunnan historian väkivaltaisimman. Aikakauden keskiössä olivat maailmansodat ja niihin valmistautuminen. Ei siis ihme, että anarkismi alkoi näyttää utopistiselta: politiikka alkoi yhä enemmän keskittyä kykyyn hallita valtavia mekanismeita tappokoneita. Juuri tähän anarkistit eivät määritelmällisesti sovi. Myös marxilaisten vaihtoehtojen suosio on ymmärrettävää tässä kontekstissa: ne sopivat tavoitteeseen valitettavan hyvin. Välittömästi kylmän sodan päätyttyä anarkismi nousi jälleen kansainvälisen vallankumouksellisen vasemmiston keskiöön.

Mikäli väitteeni pitää paikkansa, se valaisee ”terrorisminvastaisen sodan” todellisia seurauksia. Lyhyellä aikavälillä tilanne vaikuttaa todella huolestuttavalta. Meidät jo ennen syyskuun 11. päivän tapahtumia terroristeina esittämään pyrkineet hallitukset saivat loistavan syyn tehdä lähes mitä tahansa. Lukemattomat hyvää tarkoittavat ihmiset tulevat kokemaan hirvittävää sortoa. 1900-luvun kaltaiset väkivaltaisuuDET ovat kuitenkin pitkällä aikavälillä katsottuna käyneet mahdottomiksi. Syyskuun 11., ensimmäisen todella onnistunut kunnianhimoinen terrori-isku, oli onnenkantamoinen. Ydinaseiden leviäminen takaa, että yhä laajemmat alueet eivät enää sovi perinteiseen sodankäyntiin. Mikäli sota on valtioiden elinvoiman mittari, anarkistisen järjestäytymisen mahdollisuudet vain paranevat.

Suoraa demokratiaa käytännössä

Edistyksellisen lehdistön piirissä globalisaatioliikettä kritisoidaan jatkuvasti koherentin ideologian ja selkeiden tavoitteiden puutteesta, vaikka taktiset ansiot tunnustetaankin. (Tämä tuo mieleeni kaupallisen median väitteet, joiden mukaan olemme typerä kakarointa vaatimassa milloin mitäkin: vankien vapauttamista, velkojen mitätöimistä, ikimetsien säilyttämistä.) Usein myös väitetään, että liikettä vaivaa yleinen kaikenlaisen järjestäytymisen vastustaminen. On huolestuttavaa, että kaksi vuotta Seattlen tapahtumien jälkeen tätä täytyy vielä selventää tätä, mutta sitä suuremmalla syyllä teen sen tässä: etenkin Pohjois-Amerikassa liikkeessä on kyse demokratian keksimisestä uudelleen. Liike ei vastusta järjestäytymistä, se etsii uusia järjes-

⁵ ”Vuosina 1905-1914 marxilainen vasemmisto oli useimmissa maissa vallankumouksellisen liikkeen laitamilla, pääosa marxilaisista oli identifioitu de facto ei-vallankumouksellisiksi sosiaalidemokraateiksi, samalla kun vallankumouksellisen vasemmiston suurin osa muodostui anarkosyndikalisteista, tai oli ainakin klassiseen marxilaisuuteen verrattuna paljon lähempänä anarkosyndikalismin ajatuksia ja henkeä.” Eric Hobsbawm bolshevismista ja anarkisista teoksessaan *Revolutionaries*, New York 1973, s. 61.

täytymisen tapoja. Liikkeeltä ei puutu ideologiaa, uudet järjestäytymisen muodot ovat sen ideologia. Liikkeen tavoite on kehittää valtioiden, yritysten tai puolueiden kaltaisten hierarkkisten rakenteiden sijaan horisontaalisia verkostoja, jotka perustuvat hajautetulle, tasa-arvoiselle konsensusdemokratialle. Pohjimmiltaan se pyrkii tekemään vielä paljon enemmän, sillä perimmäinen tavoite on elämän kokonaisuudessaan uudistaminen. Toisin kuin monet nykyajan radikaalit liikkeet, se on lähtenyt liikkeelle poliittisen kentästä, sillä valta, jota vastaan se suuntautuu, on pitkälti hylännyt alueen keskittäen tuhovoimansa talouteen.

Kuluneen vuosikymmenen aikana Pohjois-Amerikkalaiset aktivistit ovat tehneet suunnattomasti luovaa työtä ryhmiensä sisäisten prosessien uudistamiseksi, luodakseen toimivia esimerkkejä siitä, miten käytännön suora demokratia todella voisi toimia. Kuten totesin, tässä olemme paljon velkaa länsimaiden ulkopuolelta tulleille käytännöillä, joissa lähes säännömukaisesti nojataan jonkinlaiseen konsensuspäätöksentekoon enemmistöäänestysten sijaan. Siitä on seurannut lukemattomia erilaisia välineitä järjestäytymiseen: ryhmien edustajista koostuvat neuvostot, läheisryhmät, monenlaiset fasilitointivälineet, laajemmista keskusteluista pienryhmiin hajautuminen kantojen muodostamiseksi, ”kalamaljat”, päätösten blokkaminen, keskustelun tunnelman seuraajat ja niin edelleen. [6] Näissä kaikissa on kyse ruohonjuuritasolta nousevien aloitteiden mahdollistamisesta ja mahdollisimman laajasta solidaarisuudesta ilman, että toisinajattelijoita vaiennetaan, muodostetaan johtajuuksia tai veloitetaan ketään tekemään mitään, mihin he eivät itse ole vapaasti suostuneet.

Konsensuspäätöksenteon perusajatus on, että äänestämisen sijaan pyritään muotoilemaan aloitteita, jotka sopivat kaikille, tai eivät ainakaan ole kenellekään täysin mahdottomia hyväksyä: ensin kanta esitetään, sitten kysytään, onko kukaan vastalauseita tai huolia. Tässä vaiheessa usein tehdään lisäyksiä tai muotoillaan uudelleen esitystä, jotta ongelmat otetaan huomioon. Lopuksi, kun konsensus yritetään saavuttaa, annetaan kaikille mahdollisuus kumota päätös tai vetäytyä siitä. Vetäytyminen tarkoittaa käytännössä sitä, ettei aio osallistua ehdotuksen toteuttamiseen, muttei myöskään halua estää ketään tekemästä sitä. Kumoamisessa on taas kyse siitä, että ehdotuksen katsotaan loukkaavan ryhmän perustavia periaatteita tai tarkoitusperiä. Kyse on veto-oikeudesta, kuka tahansa voi pysäyttää aloitteen kokonaan kumoamalla sen, vaikka kumoamisen perusteet voidaan tietenkin kyseenalaistaa.

Ryhmiä on monenlaisia: yleiskokoukset esimerkiksi ovat suuria kokouksia, joissa koordinoidaan pienempien ”läheisryhmien” välistä toimintaa. Useimmiten niitä pidetään suuren kokoluokan suoran toiminnan, kuten Seattlen tai Quebecin aikana, sekä ennen ja jälkeen. Jokainen läheisryhmä, joissa on tyypillisesti neljästä kahteenkymmeneä henkeä, valitsee ”lähettilään”, jolla on puheoikeus heidän puolestaan kokouksessa. Vain lähettiläät voivat osallistua varsinaiseen konsensusmuodostamisprosessiin tapaamisessa, mutta ennen keskeisiä päätöksiä he palaavat läheisryhmiinsä, joissa sovitaan konsensus siitä, millaista kantaa lähettiläs edustaa. Niin sanotussa ”hajautumisessa” taas on kyse siitä, kun suuri kokous jakaantuu väliaikaisesti pienempiin osiin, joissa keskitytään päätöksentekoon tai ideointiin, joiden tuloksia voidaan sitten käsitellä koko ryhmän kesken kun jälleen kokoonnutaan. Fasilitointityökaluja taas käytetään ongelmatilanteiden ratkaisuun: esimerkiksi aivoriivessä keskitytään pelkästään ajatusten kehittämiseen niiden kritisoimisen sijaan, neuvoa-antavassa äänestyksessä taas sitovien päätösten tekemisen sijaan selvitetään, mitä mieltä esityksestä yleisesti ollaan. Kalamaljaa käytetään vain äärimmäisten näkökulmaerojen selvittämiseen. Vastakkaisille näkemyksille valitaan kaksi edustajaa, mies ja nainen. Nelikko istuu ringin keskelle, muut osallistujat seuraavat keskustelua kommentoimatta. Tar-

koitus on pyrkiä näkemysten yhdistämiseen tai kompromissin saavuttamiseen, joka voidaan siten esittää koko ryhmälle.

Prefiguratiivista politiikkaa

Projekti ei ole läheskään valmis. Demokraattisen kulttuurin kehittäminen on haastavaa, kun ihmiset eivät ole sitä juuri kokeneet. Itsehallinnon ensiaskeleet pakostakin kompastelevat. Kuitenkin, kuten kuka tahansa meidät kohdannut poliisipäälikkö pystyy kertomaan, tällainen suora demokratia voi olla hämmästyttävän tehokasta. Luultavasti jokainen toimintaan osallistunut kokee, että se on muuttanut heidän kokemustaan mahdollisen toiminnan rajoista perustavasti. Iskulauseena ”toisenlainen maailma on mahdollinen” on aivan eri asia kuin sen, olkoonkin vain hetkellisesti, käytännössä kokeminen. Ehkäpä näitä järjestäytymisen muotoja, kuten yhdysvaltalaisen Suoran toiminnan verkoston (engl. Direct Action Network) toimintaa, tulisi hahmottaa vastakohtaisena lahkolaisiin marxilaisiin tai anarkistisiin ryhmittymiin.⁶ Kun demokraattis-keskushallinnollinen ”puolue” panostaa täydelliseen ja kattavaan teoreettiseen analyysiin, vaatii ideologista yhtenäisyyttä ja yhdistää tasa-arvoisen yhteiskunnan mahdollisuuden autoritaaristen toimien välttämättömyyteen, nämä uudet toiminnan muodot pyrkivät aitoon monimuotoisuuteen. Liikkeen sisäiset väittelyt keskittyvät aina tiettyyn toiminnan muotoon, mielipideerojen olemassaoloa pidetään vääjäämättömänä itsestäänselvyytenä. Liikkeen motoksi sopisi: ”jos olet valmis toimimaan kuten anarkisti tänään, pitkän tähtäimen tavoitteesi ovat oma asiaasi”. Se myös käy järkeen: kukaan meistä ei tiedä, miten pitkälle periaatteemme voivat meidät viedä, tai miltä laaja yhteiskunnallinen järjestäytyminen niiden mukaan lopulta näyttäisi. Ideologian ydin on siis tietyt antiautoritaariset periaatteet, jotka sisältyvät toiminnan luonteeseen ja eksplisiittinen vakaumus on, että niiden tulisi säilyä.

Lopuksi haluaisin vielä kiinnittää huomiota siihen, millaisia näkökulmia suoran toiminnan verkostot tarjoavat ”vieraantumisen” käsitteeseen, ja millaisia laajempia johtopäätöksiä tästä voi vetää poliittista käytäntöä koskien. Mistä johtuu, että juuri taiteilijat, kirjailijat, muusikot sekä muut ”ei-vieraantuneen” tuotannon työläiset kannattavat vallankumouksellista toimintaa kapitalistisessa yhteiskunnassa kaikista todennäköisimmin, vaikka sen yleinen kannatus on lähes olematonta? Näyttää selvältä, että asioiden mielensä mukaan toteuttamisella ja vieraantumattomien yhteiskunnallisten vaihtoehtojen kuvittelukyvyyn välillä vallitsee yhteys. Voisi jopa väittää, että vallankumoukselliset yhteenliittymät nojaavat aina kaikkein vähiten vieraantuneisiin ja kaikista alistetuimpien väestöryhmien yhteistyöhön. Ehkä todelliset vallankumoukset tapahtuvat, kun nämä joukot ovat mahdollisimman yhtenäiset.

Tämä ainakin selittäisi, minkä takia maa- ja käsityöläiset, tai pikemminkin hiljattain proletarisoituneet entiset maa- ja käsityöläiset todella kaatavat kapitalistisia hallintoja, toisin kuin sukupolvien ajan palkkatyöhön sopeutuneet. Se myös selittäisi alkuperäiskansojen asemaa uuden liikkeen keskiössä: he ovat usein sekä kaikkein vähiten vieraantuneita että kaikkein sorreituimpia. Nyt, kun viestintäteknologia on mahdollistanut heidän osallistumisensa kansainvälisiin vallankumouksellisiin verkostoihin paikallisen vastarinnan lisäksi, he lähes välttämättä ovat sen ydintä.

Viitteet:

⁶ Tällaisia ryhmiä on tietenkin yhä olemassa, kuten yhdysvaltalainen North East Federation of Anarchist Communists, jonka jäsenten odotetaan hyväksyvän Nestor Mahnon vuonna 1926 laatima anarkistisen kommunismin ohjelma (the Platform of the Anarchist Communists), ja niitä voisi kutsua anarkisteiksi isolla A:lla. Anarkistit pienellä a:lla ovat kuitenkin tällä hetkellä historiallisen dynamiikan todellinen lähde.

[6.] Toim. huom. kaikille tässä kuvatuille konsensuspäätöksentekoon liittyville termeille ei välttämättä ole vakiintunutta suomennosta. Lisää joistain niistä voit lukea englanniksi esimerkiksi täältä ja täältä.

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

David Graeber
Uudet anarkistit
tammi-helmikuu 2002

<https://toimitus.co/2020/10/05/david-graeber-uudet-anarkistit/>
Julkaistu alunperin The Left Review-lehden tammi-helmikuun numerossa 2002 nimellä ”The
New Anarchists”

fi.anarchistlibraries.net